

KRIEVIJAS IMPĒRIJAS LIKUMDOŠANAS KOMISIJAS DARBĪBA (1767–1768): BALTIJAS PRIVILĒĢIJU JAUTĀJUMS

GERMANS ĻEBEZOVS

Mg. hist., pētnieks, Valmieras muzejs

E-pasts: germans.lebezovs@valmierasnovads.lv

ANOTĀCIJA

Saskaņā ar 1721. gada Nīstades miera līguma nosacījumiem Baltijas provinces tika pievienotas Krievijas impērijai, Vidzemes aristokrātijai garantējot īpašas pārvaldes privilēģijas, kuras tiesiski netika atrunātas Krievijas impērijas likumdošanā. Krievijas impērijas imperatore Katrīna II vēlējās ieviest vienotu likumdošanu visā Krievijas impērijā, izveidojot jaunu Likumdošanas komisijas institūciju, kuras pamatā būtu vienotas likumu normas, lēmumu pieņemšanas procesā iesaistot dažādu kārtu un reģionu pārstāvjus no visas impērijas. Referāta mērķis ir salīdzināt Krievijas impērijas Likumdošanas komisijas deputātu ziņojumus par Baltijas privilēģiju saglabāšanu vienotas likumdošanas ieviešanas laikā. Izvērtējot pieejamos avotu materiālus, secināts, ka Baltijas privilēģiju jautājums atklāja pastāvošās pretrunas starp Baltijas provinču un Krievijas impērijas savstarpējām likumdošanas tiesību normām.

Atslēgvārdi: 18. gadsimts, Krievijas impērija, Katrīna II, Baltijas provinces, Vidzeme, Igaunija.

IEVADS

18. gadsimtu Krievijas vēstures historiogrāfijā dēvē par valsts “apvērsuma laikmetu”, kas saistīts ar biežajiem valsts apvērsumiem un nestabilitāti valsts pārvaldes nodrošināšanā (Kurukin 2019, 6). Krievijas pirmais imperators Pēteris I (*Pjotr Alekseevič*) – pēdējais Romanovu vīriešu dzimtas pārstāvis – priekšlaicīgi nomira, nenosakot troņmantnieku un neatstājot vīriešu dzimtas pēcteci. Ciņā par varu iesaistījās dažādas Romanovu dzimtas

pārstāves, kuras vēlējās nodrošināt varu sev un savam ģenealoģiskam atzaram. Ņemot vērā, ka tiesiskums tika pamatots ar piederību Romanovu dzimtai, kā arī elites politisko un militāro atbalstu, bija nepieciešams arī juridiskais pamatojums, lai nodrošinātu stabilitāti valstī.

Juridiskais pamatojums ir meklējams 1721. gada Nīstades miera līgumā, kurā ir teikts, ka Pētera I pēctecis uzņemsies ievērot Nīstades miera līguma nosacījumu izpildi. Viens no tā nosacījumiem bija garantēt Baltijas provinču privilēģijas. Tādējādi Pētera I pēctecis, garantējot jeb atzīstot Baltijas provinču privilēģijas, *de iure* leģitimēja arī savas pretenzijas uz Krievijas impērijas imperatora titulu, pēc kura tiecās vairāki citi Krievijas impērijas troņa pretendenti. Šis arī bija svarīgs pamatojums varas starptautiskai leģitimācijai, ņemot vērā, ka Krievijas impērija tiesiski tika izveidota pēc 1721. gada Nīstades miera līguma, tostarp tajā iekļaujot Baltijas provinču pievienošanu Krievijas impērijai. Cīņā par Pētera I pēcteča statusu netika izvērtēts Baltijas privilēģiju apjoms Krievijas impērijas likumdošanas sistēmā, ņemot vērā, ka Baltijas privilēģijas juridiskais ietvars netika atrunāts ne 1721. gada Nīstades miera līgumā, ne pirmā Krievijas imperatora Pētera I laikā.

Pēc 1762. gada valsts apvērsuma Katrīna II (*Ekaterina Alekseevna*) kronēšanas manifestā pasludināja ideju par likumīgas monarhijas ieviešanu. Jaunā imperatore manifestā pamatoja, ka ir nepieciešamība pēc tieslietu reformas, kuras mērķis būtu uzlabot Krievijas impērijas pārvaldes iekārtu un nostiprināt vienotu likumdošanu. Jāņem vērā, ka Krievijas imperatores pavēles sistemātiski netika izpildītas Baltijas provincēs Katrīnas II pirmajos valdīšanas gados (SRIO 1871, 224).

1767. gadā, Katrīnas II valdīšanas laikā, tika izveidota jauna institūcija – Likumdošanas komisija (*Ulozhennaya Komissia*), kuras uzdevums bija vienoties par vienotas Krievijas impērijas likumdošanu. Kā viens no Likumdošanas komisijas jautājumiem bija arī Baltijas privilēģiju jautājums. Likumdošanas komisijas darbība faktiski tika pārtraukta sakarā ar Turcijas pieteikto karu 1768. gadā, nevienojoties par vienotas likumdošanas ieviešanu visā Krievijas impērijā.

1767. gadā Katrīnas II izveidotā Likumdošanas komisija ir maz pētīta, jo tās izstrādātie likumi netika apstiprināti un lietoti praktiski kā viens juridisks kopums. Vēlākos laikos Likumdošanas komisijas fragmenti tika izmantoti kā sava veida ideoloģisko pozīciju stiprināšana, piemēram, 1951. gada izdotā J. Zuša monogrāfijā “Baltijas jautājums XVIII” ir publicēta vesela nodaļa par Likumdošanas komisiju darbību, kas ne tikai apgrūtina, bet arī veicina vēsturnieku ideoloģisko cīņu, apgrūtinot padziļinātāku Baltijas provinču izpēti. Arī igauņu vēsturnieks M. Laurs atzīmē, ka Katrīnas II valdīšanas sākumposmā vēsturnieki arvien ir uztvēruši kā konfliktu starp absolūtisma idejas unificējošo politiku un Baltijas vācu bruņniecības

centieniem saglabāt *status quo* (Laurs 2020, 78). Jāņem vērā, ka Baltijas provincēs pārvaldi nodrošināja vāciski runājoša vācbaltiešu elite, šo teritoriju administrācijā neizmantojot krievu valodu, kurā tika izskatīti likumi Krievijas impērijā (Kappeler 2001, 96). Tomēr, balstoties uz pieejamiem Krievijas vēstures biedrības avotiem (Sborniki Russkogo istoricheskogo obshchestva), ir zināms, ka Krievijas impērijas politiskās pārvaldes likumdošana tika pielāgota vēlākām Katrīnas II juridiskām reformām visā Krievijas impērijas teritorijā. Piemēram, Katrīnas II valdīšanas laiks – Rīgas vietniecības laiks (1783–1796), kas pēc būtības bija Krievijas politiskās varas centralizācijas realizācija, – ignorēja Baltijas provinču privilēģijas, to pamatojot ar 1767. gada Likumdošanas komisijas izveidotajiem teorētiskajiem priekšstatiem.

Tāpēc referāta mērķis ir salīdzināt Krievijas impērijas 1767. gada Likumdošanas komisijas deputātu ziņojumus par Baltijas privilēģiju jautājumu, kas ļauj turpināt pētniecību par Krievijas impērijas varas centralizācijas ietekmi uz Baltijas provincēm Katrīnas II valdīšanas vēlākajos posmos.

KATRĪNAS II LIKUMDOŠANAS KOMISIJAS IZVEIDE

Pirmajos Katrīnas II valdīšanas gados Krievijas politiskie, tiesiskie un idejiskie absolūtas apgaismības principi bija tikai teorētiski, bet pati Krievija bija klasiska monarhija (Omel'chenko 1989, 30). Vidzemes muižniecības privilēģijas tika garantētas juridiski līdz 1762. gadam, 1763. gadā pēc Vidzemes bruņniecības lūguma tās tika precizētas, Katrīnai II norādot, ka saglabās visas privilēģijas, brīvības un likumus, ko apstiprinājis Pēteris I (Ķikuts 2019, 78). Neskatoties uz iepriekš minēto, Katrīna II pievērsās Krievijas impērijas reformēšanai. Kā raksta Katrīna II: “Pirmajos trīs manas valdīšanas gados es izskatīju lūgumus, kurus man iesniedza Senāts un citas kolēģijas, kā arī uzklusīju senatoru domas un citu cilvēku neviennozīmīgās sarunas. Visas lietas, noteikumi un likumi tika racionāli pieņemti, bet daudziem likās, ka tie ir pretrunīgi. Sabiedrības pārstāvji pieprasīja un lūdza, lai likumi tiktu savesti kārtībā. No tā es izlēmu, ka laicīgās varas likums, kuru es rakstu un apstiprinu, nevar būt noderīgs visiem Krievijas impērijas iedzīvotājiem. Iepriekš minētās problēmas dēļ es sāku lasīt dažādus sacerējumus un rakstīt Likumdošanas komisijas krājumu, ko es lasīju un rakstīju divus gadus, pusotru gadu nevienam par to nesakot, balstoties tikai uz savu sirdi, vēlmi, godu, laimi un vēlmi veicināt katra dzimtas un katra cilvēku labklājību.” (Omel'chenko 1989, 31)

Katrīna II arī uzsvēra likumdošanas problēmas: “Krievijas impērija ir tik plaša, ka, izņemot monarhiju, jebkura cita pārvaldes forma bija kaitīga, jo lēnā izpildvara ietekmējās no dažādu cilvēku personīgajām iegribām,

kas sadrumstalo varu un spēku atšķirībā no viena valdnieka, kurš var ap- turēt kaitnieciskumu, jo rūpējas vienlīdzīgi kā par sevi, tā par visiem.” (Omel’chenko 1989, 32) Viņa arī atzīmēja, ka valsts galvenais uzdevums bija nostiprināt varu: “Likumus ir nepieciešams uzlabot, pirmkārt, izveidojot vienu sistēmu un attālinot no varas tos, kas tam nepiekrīt.” (Omel’chenko 1989, 32)

1766. gada 14. decembrī Katrīna II publiskoja manifestu, kurā paziņoja par jaunas institūcijas izveidi, kā arī no visas impērijas iecelto deputātu sa- saukšanu. Imperatore akcentēja, ka vecie likumi bija pretrunā ar jaunajiem likumiem, kas traucējot taisnīguma izpratni. Katrīna II personīgi sāka veidot likumu, kuram bija jābūt par pamatu likumu ieviešanai Likumdošanas komi- sijā. Tika izvēlēti pārstāvji no dažādiem reģioniem (Omel’chenko 1989, 40).

Izvēlēti tika arī Baltijas provinču pārstāvji, kuri pārstāvētu savas ter- ritorijas. Likumdošanas komisijā tika ievēlēti apmēram 450 deputāti, no kuriem 33 procenti bija muižniecības pārstāvji, 36 procenti – pilsētu pār- stāvji, 20 procenti – zemnieku pārstāvji (dzimtcilvēki netika pārstāvēti) un 5 procenti – ierēdņi (Shevtsov 2006, 120).

Katrīna II iecēla dažādas amatpersonas par komisiju vadītājiem, lai tie izvērtētu jau gatavos Krievijas imperatores piedāvātos likumus Likum- došanas komisijā. Imperatore deva iespēju pieprasīt un lūgt to, ko viņi vē- lējās iegūt savā labā. Katrīna II atzina, ka vairāk nekā puse viņas likumu būtu jālabo un jāprecizē. Katrīna II aizliedza traucēt likumu – neatkarīgi no to mērķa un satura – apspriešanu (Omel’chenko 1989, 32).

PAR BALTIJAS PRIVILĒGIJU PASTĀVĒŠANU

Likumdošanas komisijā noritēja dažādu likumu izskatīšana, tos veido- jot kā pamatu vienotas likumdošanas izveidei visā Krievijas impērijā. Pa- matojoties uz Katrīnas II iesniegto Likumdošanas komisijas krājumu, kurā netika ņemti vērā dažādu reģionu autonomo reģionu specifika, 1767. gada 2. oktobrī Igaunijas Veru apkaimes deputāts Dītrihs Johans Rennenkampfs (*Dietrich Johann Rennenkampf*) iesniedza komisijai vēstuli par izņēmumu ties- sību ieviešanu Igaunijas teritorijā, apgalvojot, ka Igaunijas pārstāvis bija iebildis pret muižniecības tiesību unificēšanu visā Krievijas impērijā: “Igau- nijas kņaziste kopš senatnes balstās uz savām privilēģijām, kā tas notika, kņazistei kapitulējot Krievijas impērijas valdniekam Pēterim I, kura pēc- teči, tostarp viņas augstība Katrīna II, atzīstot vietējās privilēģijas. Neap- šaubāmi, ka prettiesiska un kaitīga būtu privilēģiju neievērošana. Igaunijas kņazistei jaunajā likumdošanas krājumā būtu jāsauglabā savas priekšrocības, pamatojoties uz konfirmācijas atzišanu, kas būs taisnīgi.” (SRIO 1869, 104)

1767. gada 8. oktobrī Igaunijas apkaimes deputāta iniciatīvu atbalstīja Vidzemes muižniecības pārstāvis, atvaļinātais artilērijas inspektors Aleksandrs Vilbua (*Aleksandr Vilbua*). Viņš rakstīja: “Muižniecības sanāksmēs, kur visas pavēles tika nolasītas, bet bija nepieciešams noteikt izņēmuma likumu, lai tiktu saglabātas muižniecības priekšrocības, kuras ir noderīgas, būtu jāiekļauj jaunajā likumu krājumā. Bet Vidzemes muižniecība, kurai ir īpašas priekšrocības, netiek pieminēta. Šis privilēģijas pēc Vidzemes iekarošanas atzina konfirmācijā viņa augstība Pēteris I un mūsu valdniece Katrīna II, uzsverot, ka nav pamata bailēm” Deputāts pievērsa uzmanību tam, lai esošais lūgums netiktu pazaudēts un tiktu pievienots komisijas nolikumam, norādot, ka Vidzemes muižniecības privilēģijām ir jābūt neizmainītām. Pēc divu saturā vienādu vēstuļu saņemšanas komisiju vadītājs maršals Aleksandrs Bibikovs (*Aleksandr Bibikov*) solīja pievērsties Igaunijas un Vidzemes muižniecības tiesību jautājumam (SRIO 1869, 220).

Ņemot vērā Likumdošanas komisijas procesuālo darbību, kā arī vēlmi garantēt Baltijas privilēģiju tiesiskumu, 1767. gada 25. oktobra ziņojumā tika piedāvāts paplašināt Vidzemes muižniecību privilēģijas nevis vēsturiski tiesisko nosacījumu dēļ, bet gan saistībā ar deputātu vēlmi un dalību Likumdošanas komisijā. Par to ziņoja Vidzemes provinces deputāts Gerhards Vilhelms fon Blumens (*Gerhard Wilhelm von Blumen*): “Pamatojoties uz Vidzemes muižniecības un bruņniecības kopš seniem laikiem saglabātajām privilēģijām un uz augstākās varas (imperatora varas) konfirmāciju, jaunajā likumdošanā jābūt iekļautām šīm privilēģijām. Citi dokumenti vai Vidzemes matrikula ir balstīta uz militārām un valsts amatpersonu pakāpēm, pamatojoties uz augstākās varas konfirmāciju, kuru dokumentācija ir kā vasalitātes kondīcija (priekšnoteikums), balstoties uz vienādām tiesībām un dalību tajā. Tāpēc augstākajiem komisijas deputātiem, pamatojoties uz Vidzemes guberņas pilnvarojumu, lūdz, lai Vidzemes muižniecība, kas ir padota Krievijas impērijas valdniecei, saglabātu savas līdz šim bijušās tiesiskās privilēģijas, to nākotnē pamatojot ar augstākās varas (imperatores) gribu.” Iekļautie saraksti tika nodoti komisijai lietu izskatīšanai (SRIO 1869, 222).

Ņemot vērā dažādu deputātu atšķirīgās vēlmes savos ziņojumos, svarīga bija arī argumentācija, piemēram, 1767. gada 11. decembrī Vidzemes muižniecības pārstāvis Aleksandrs Vilbua uzsvēra, ka: “Tiesības un privilēģijas Vidzemes teritorijā muižniecībai atbilst tās tautas labvēlībai” (Zutis 1951, 257). A. Vilbua lūdza, lai tiesības un privilēģijas tiktu saglabātas nemainītas un iekļautas Likumdošanas komisijā. Viņš pieminēja, ka par Vidzemes iedzīvotāju politisko uzticību nevajag šaubīties, pamatodamies uz valsts, militāro dienestu, nodokļu iekasēšanu un kopējo valsts apgrūtinājumu saistību uzņemšanos. Viņš piebilda, ka Vidzemes tiesībās nav nepilnvērtību, ka vidzemnieki dzīvo labklājībā, par kurām citi deputāti savās pārstāvētajās teritorijās varētu tikai cerēt, savukārt šīs labklājības pamats esot tiesības

un privilēģijas. Pēc Vilbua domām, nav nepieciešams, lai visi likumi būtu vienādi. Viņš akcentēja, ka likumdošanas komisija veidota pēc patvaldības principa, kur citu viedokļi netiek uzklausti, nevis kā mērena uz ieteikumu formas balstīta institūcija. A. Vilbua aizrādīja, ka no viduslaikiem saglabātās privilēģijas tika pamatotas ar kapitulāciju 18. gs. sākumā, un ieteica nejaukt dažādus laikus, tam par pamatojumu kalpojot Krievijas augstākās imperatores piekrišana. Privilēģijas nevar neievērot, ja godīga cilvēka dāvinājumi ir apdraudēti, jo tā esot patvaldība (SRIO 1871, 348).

PRET BALTIJAS PRIVILĒGIJU PASTĀVĒŠANU

Pretsparu Baltijas muižniecības pārstāvjiem veidoja Krievijas deleģētie pārstāvji. 1767. gada 20. novembrī Ļjubimas apriņķa deputāts Ņikifors Tolmačovs (*Nikifor Tolmachov*) pieprasīja “Vidzemes, Igaunijas un Viborgas guberņas pārstāvjiem, ja viņi vēlas, lai to iedzīvotāji paliktu ar iepriekšējām tiesībām, tad to pārstāvjiem jāsadarbojas ar komisiju kopējo likumu ietvaros. Senātam zināms par iepriekš minēto tiesību nepilnvērtībām, taču tas izsaka brīdinājumu par notiekošo dažādiem guberņu iedzīvotājiem, sniedzot informāciju par noziegumiem, kuri tiek izmantoti dažādu likumu ietvaros. Visām Krievijas impērijas tautām jāsniedz vienādi likumi” (SRIO 1871, 331).

Krievu muižniecība vēlējas iegūt pēc iespējas lielāku politisko atbalstu Baltijas privilēģiju atcelšanai. 1767. gada 27. novembrī maršals A. Bibikovs pasludināja, ka deputāts no Novosiļas apriņķa Ļevs Šiškovs (*Lev Shishkov*) bija vēlējis izklāstīt savu viedokli par šīm privilēģijām: “Piedāvātajiem jaunajiem likumiem jauniekarotajās guberņās jābūt tādiem pašiem kā visā Krievijā. Šie likumi paredz vienlīdzību valsts nodokļu iekasēšanā un ienākumos, tāpēc komisijai par likumu izveidi “ārziemju” deputātiem ir jāveicina vienota izpratne par kopējo labumu, tādējādi nodrošinot valdnieces dievišķo gudrību un mūsu labklājību. Rīgas bruņniecībai 15. un 16. gadsimtā bija rakstītas Dieva un pāvesta Nikolaja labvēlības, bet to tiesības vairs nav aktuālas, jo nebalstās uz arhibīskapu varu, uz kuras pamata muižniecības nekustamais īpašums tika dāvāts. Tā nav atkarīga no ārējā ienaidnieka, ar kuru Rīgas bruņniecība varētu vest karu un mieru. Kapitulācija, kura panākta ar ieročiem, nav nekāds uzvarēto nopelns, bet gan apliecina uzvarēto iecietību. Līdz ar to nav nekāda liela goda, ja abas guberņas – Vidzemi un Igauniju – neapzīmē par iekarotām, bet gan dara tām godu, ja tās atrodas mums līdzās un klausā tiem pašiem likumiem. Vidzeme un Igaunija nav svešas valstis nedz klimata ziņā, nedz lauksaimniecības vai citās nodarbēs, un viņi neatšķiras no krievu iedzīvotājiem. Viņi tādēļ var dzīvot pēc tiem pašiem likumiem kā mēs, un viņiem tas jādara.” (SRIO 1871, 335)

Voroņežas muižniecības pārstāvis Stepans Titovs (*Stepan Titov*) atbalstīja Ļeva Šiškova viedokli, uzsverot, ka šo teritoriju iedzīvotāji kā viņas augstības padotie atsakās no Krievijas valdnieces vienādas labvēlības, bet Vidzemes un Igaunijas iedzīvotāji nav atkarīgi no smagnējām problēmām, kādām bija pakļauti krievu iedzīvotāji citās guberņās, tāpēc Voroņežas muižniecības pārstāvis vēlas, lai, pamatojoties uz iepriekš minēto, Baltijas teritoriju iedzīvotāji ir pielīdzināmi citiem. “Mērķis bija panākt to, lai visā Krievijas impērijā varētu ieviest visiem pavalstniekiem vienādus likumus.” (SRIO 1875, 50)

Vidzemes, Igaunijas un Somijas lietu pārvaldes deputāts Artemijs Šiškovs (*Artemij Shishkov*) izskaidroja likumu nepilnvērtības, pēc kurām tiek pārvaldīta Vidzeme, Igaunija un Ēzeles sala. Viņš uzskatīja, ka vietējās tradīcijas ir mazsvarīgas, un ierosināja jaunās likumdošanas komisijā iepriekš minētiem iedzīvotājiem, kuri saskaņā ar diviem miera traktātiem (Nīstades un Abo miera līgumu) uz visiem laikiem ir pakļauti Krievijas tronim, panākt to, lai savienība visā valstī būtu ierobežota nevis ar tiesībām, bet gan ar augstākās valdnieces rūpēm un kopējiem Krievijas impērijas likumiem (SRIO 1871, 337).

1767. gada 5. decembrī Ljubimas apriņķa deputāts Ņikifors Tolmačovs rakstīja: “Ja tulkot tiesības ir ļaunums, tad tas ir viņu ļaunums. Bezspēcīgums pārvaldē nodara vairāk ļauna, ja uzrakstītā valoda tautai nav zināma vai frāzes ir nezināmas.” (SRIO 1871, 339)

1767. gada 5. decembrī Jegors Demidovs (*Yogor Demidov*), deputāts no Romanovas pilsētas, iebilda, ka Vidzemes bruņniecība un muižniecība balstās uz vēsturisko Vidzemes provinces apzīmējumu: “Senajā Krievijas vēstures grāmatā, ko uzrakstīja Mihails Lomonosovs, vispārējā Voltēra vēsturē u. c. dokumentos var redzēt, ka Vidzemes privilēģijas tiek pieminētas, bet atsaucies uz tām nav, jo dokumentu oriģināls nav saglabājies.” Deputāts Demidovs pieņēma, ka Vidzemes muižniecība, balstoties uz savu aristokrātiskumu, pati vēlēšies iekļauties Krievijas impērijā, balstoties uz vienu likumu un tiesībām, atskaitot konfesijālo piederību (SRIO 1871, 349).

SECINĀJUMI

Pēc 1762. gadā veiktā valsts apvērsuma imperatore Katrīna II nostiprināja sevi tiesiski kā Pētera I mantiniece, nostiprinot savu varu juridiski jeb atzīstot Baltijas provinču privilēģijas saskaņā ar Nīstades miera līguma nosacījumiem.

Pirmajos valdīšanas gados jaunā imperatore pievērsās politiskās pārvaldes jautājumiem, pamatojoties uz savu pavalstnieku vēlēšanos un ņemot vērā, ka sistemātiski netika ievērota Krievijas impērijas likumdošana.

Imperatore vēlējās nostiprināt tiesisko monarhiju Krievijas impērijā, tāpēc 1766. gadā tika publicēts jauns manifests par jaunās institūcijas izveidi.

Likumdošanas komisijas (1767–1768) kā absolūtās apgaismības institūcijas mērķis bija nodrošināt tiesisku Krievijas impērijas likumu unifikāciju, balstoties uz Krievijas impērijas iedzīvotāju vēlmi. Kā to atzīmē Krievijas imperatore Katrīna II, – lai nodrošinātu varas leģitimitāti.

Veidojot jaunu likumdošanu, bija nepieciešams nodrošināt arī jaunas pastāvošas varas institūciju, tāpēc 1767. gadā Maskavā, sanākot ap 450 izvēlētiem deputātiem no visas Krievijas impērijas, tika izveidota Likumdošanas komisija. Tās deputātu uzdevums bija lemt par jaunās un vienotās Krievijas impērijas likumdošanu, neņemot vērā dažādo reģionu autonomos statusus, ieskaitot arī Baltijas provinču privilēģijas, kuras pirms tam vispārīgi tika atrunātas 1721. gada Nistades miera līgumā.

Izvērtējot Likumdošanas komisijas ziņojumus par Baltijas privilēģiju jautājumu, var secināt, ka Likumdošanas komisijas Baltijas pārstāvji aizstāvēja katrs sava reģiona privilēģijas. Kopumā Baltijas provinču statusa piekritēji balstījās uz vēsturisko tradīciju un juridiskajiem pamatojumiem, pievēršot uzmanību Krievijas impērijas imperatoru atzinumiem, kuri garantēja juridiski gan Baltijas provinču privilēģijas, gan Katrīnas II kā Pētera I mantnieces juridisko statusu.

Krievijas impērijas likumdošanas unifikācijas piekritēji savu argumentāciju balstīja uz daudzveidīgu argumentāciju, pamatojoties uz absolūtas apgaismības idejām, kas ir saistāmas ar Baltijas privilēģiju tiesību nepilnvērtībām. Viņi atsaucās uz Krievijas imperatores Katrīnas II vēlmi veicināt katras dzimtas un katra cilvēka labklājību, kā arī pievērsa uzmanību tam, ka Krievijas impērijas pavalstniekiem ir jābūt vienādiem likumiem, kas veicinātu kopējo labumu.

Šis referāts ir zināms ievads, kas dot iespēju turpināt pētniecību par Krievijas impērijas varas centralizācijas ietekmi uz Baltijas provincēm Katrīnas II valdīšanas laikā.

SAĪSINĀJUMI

SRIO – Sbornik Russkogo istoricheskogo obshchestva

IZMANTOTIE AVOTI UN LITERATŪRA

PUBLICĒTIE AVOTI

Sbornik Russkogo istoricheskogo obshchestva (1869). S.-Peterburg, Nr. 4.

Sbornik Russkogo istoricheskogo obshchestva (1871). S.-Peterburg, Nr. 8.

Sbornik Russkogo istoricheskogo obshchestva (1875). S.-Peterburg, Nr. 14.

PUBLICĒTĀ LITERATŪRA

- Kappeler, A., 2001. *The Russian Empire: A Multi-Ethnic History*. Routledge.
- Kurukin, I., 2019. *Epoha "Dvorskij bur". Očerki politecheskoj istorii poslepetrovskoj Rossii (1725–1762 gg.)*. S-Pb.: Nauka.
- Ķikuts, T., 2019. Latvija Krievijas impērijas sastāvā: tradīcijas pārvērtības 18.–19. gadsimtā. Goldmanis, J. (red.). *Varas Latvijā no Kurzemes hercogistes līdz neatkarīgai valstij. Esejas*. Rīga: Latvijas Nacionālā bibliotēka.
- Lauris, M., 2020. Sabiedrības noformēšanas ar "labās policijas" rīkojumiem Katrinas II valdīšanas laika sākumā Vidzemē. Straube, G. (red.). *Valsts valstī. Latvija – Krievijas impērijas provinces 19. gadsimtā*. Rīga: Latvijas Nacionālā bibliotēka.
- Omel'chenko, I., 1989. *Kodifikacija v Rossii i period absolutnoi monarhii (vtoroia polovina XVII veka)*. Moskva: VJUZI.
- Shevtsov, V., 2006. *Stanovlenie i razvitie rossiiskogo samodержavija v kontekste social'noi politiki (konec XVI – XVIII vv.)*. Tomsk: TGU.
- Zutis, J., 1951. *Baltijas jautājums XVIII gadsimtā*. Rīga: Latvijas Valsts izdevniecība.

ACTIVITIES OF THE LEGISLATIVE COMMISSION OF THE RUSSIAN EMPIRE (1767–1768): THE QUESTION OF THE BALTIC PRIVILEGES

GERMANS ĻEBEZOVŠ

Mg. hist., researcher at Valmiera Museum

E-mail: germans.lebezovs@valmierasnovads.lv

ABSTRACT

Under the terms of the Treaty of Nystad, in 1721 the Baltic provinces were annexed by the Russian Empire, and were guaranteed special administrative privileges under the terms of the peace treaty, which were not legally stipulated in the legislation of the Russian Empire. Catherine II, the ruler of the Russian Empire, wished to introduce uniform legislation throughout the Russian Empire by creating a new body of the Legislative Commission, based on the norms of uniform legislation, involving representatives of different orders and regions from all over the empire in the decision-making process. The aim of the paper is to compare the reports of the members of the Legislative Commission of the Russian Empire on the preservation of Baltic privileges in the process of the introduction of a unified legislation. The analysis of the available source material concludes that the issue of Baltic privileges revealed the existing contradictions between the legislation of the Baltic provinces and the Russian Empire.

Keywords: 18th century, Russian Empire, Catherine II, Baltic provinces. Vidzeme, Estonia.

Summary

The Baltic provinces were annexed to the Russian empire under the 1721 Treaty of Nystad, and, according to the terms of the peace treaty, were guaranteed special administrative privileges that were not legally stipulated in the legislation of the Russian Empire. The recognition of the Baltic privileges, under the terms of the Treaty of Nystad, ensured the legal status of the ruler of the Russian Empire. Catherine II, the ruler of the Russian Empire, wished to introduce uniform legislation throughout the Russian Empire by creating a new body of the Legislative Commission, involving representatives of different orders and regions from all over the Empire in the decision-making process. The purpose of the Legislative Commission (1767–1768) as an institution of absolute enlightenment was to ensure the legal unification of the laws of the Russian Empire. An examination of the various reports on the Baltic provinces shows that the proponents of the special status of the Baltic provinces substantiate their position with the historical tradition and legal reasoning, while the opponents of the unification of the laws represent a diverse reasoning based on the ideas of the 18th century's Absolute Enlightenment.